

Sadeddin Nüzhet Ergun (1901-1946)

Edebiyat tarihçisi, kütüphaneci, halk bilimci, şair, biyograf, mutasavvıf.

Hüseyin Sadeddin Nüzhet Ergun 1901 yılında Bursa'da dünyaya gelmiştir. Babası Kolağası Ali Efendi, annesi Yenişehir Fener Sadi Dergahı Şeyhi Mehmet Vehbi Efendi'nin kızı Sadiye Hanım'dır. Anne tarafından tüm akrabaları, Sadiye tarikatına mensubiyetleriyle bilinirler. Sadeddin Nüzhet'in üç erkek kardeşi daha vardır. Kendisinden büyük ağabeyinin ismi Abdullah, diğer kardeşlerinin isimleri Osman ve Avni'dir. Üç kardeşi de soyadı kanunundan sonra Gürsel soyismini almışlardır. Sadeddin Nüzhet'in ilk eşi Nezahat Hanım'dan Solmaz ve Suna isimli iki kızı ile Ergun Celâl isminde bir oğlu olmuştur. Oğlu Ergun'un ismini çok sevdiği için kendisine soyisim olarak seçmiştir. İkinci eşi Şerife Şâhinde Hanım'dan da Muhiddin Özden isimli bir oğlu dünyaya gelmiştir.

Ergun, ilk tahsilini ve tasavvufi terbiyesini aile büyüklerinden almıştır. Küçük yaşta Arapça ve Farsça'yı çok iyi derecede öğrenen Sadeddin Nüzhet, eğitim hayatına sırasıyla İttihat ve Terakki Mektebi ve Üsküdar Sultanisi'nde devam etmiştir. Yüksek tahsilini ise bugün İstanbul Üniversitesi olarak bilinen Darülfünun'un Edebiyat bölümünde tamamlamıştır. Anne tarafından tarikat bağı bulunan Ergun, henüz 20 yaşlarında iken Hallaç Baba Dergahı'na şeyh olmuştur. Fakat dergahların kapanmasıyla birlikte öğretmenlik mesleğine dönmüştür. Farklı zamanlarda Ankara Erkek Lisesi, Konya Öğretmen Okulu, Erenköy Kız Lisesi, Kadıköy Erkek Lisesi, Haydarpaşa Lisesi, Kuleli Askerî Lisesi ve Konya Orta Muallim Mektebi'nde edebiyat öğretmenliği yapmıştır. Bir müddet İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde öğretim üyesi ve İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde memur olarak da çalışan Ergun, ömrünün son demlerinde, Hasan Ali Yücel'in vasıtasıyla Beyazıt Devlet Kütüphanesinde müdür olarak görev yapmıştır.

Yılmaz Öztuna'nın "Köprülü'den sonra Türk Edebiyatı Tarihi sahasında yetişen en büyük âlimdir" diyerek övdüğü Sadeddin Nüzhet'in çok verimli bir yazı hayatı olmuştur. Edebiyat dünyasına Cumhuriyet'in ilanının hemen ardından yayımlanmaya başlayan *Millî Mecmua*'da yazdığı şiirlerle adım atan Ergun, ilerleyen yıllarda daha ziyade ilmî neşir faaliyetlerinde bulunmuştur. *Hakimiyet-i Milliye*, *Babalık*, *Kervan*, *Yeni Fikir*, *Kurun*, *Gençlik*, *Çınaraltı*, *Halk Bilgisi Haberleri* ve *Türklük* Ergun'un görüldüğü dergi ve gazetelerden bazılarıdır. 1926 yılında yayımladığı *Konya Vilâyeti Halkiyat ve Harsiyatı* adlı eseri, Cumhuriyet döneminin ilk folklor derlemelerinden olması yönüyle dikkat çekmektedir. Sadeddin Nüzhet'in en meşhur telif eserleri ise edebiyat ve musiki tarihimiz için büyük önemi haiz *Türk Şairleri* ve *Türk Musikisi Antolojisi*'dir. Her iki eserin ortak noktası ise müellifin erken yaşta ölümü nedeniyle hitama erdirilememiş olmasıdır. Karacaoğlan, Gevherî, Pir Sultan Abdal, Mevlânâ, Şeyh Gâlib, Neşâtî, Kâtibî, Bâkî, Âşık Ömer, Namık Kemal gibi divan, tekke ve halk edebiyatı gibi Türk edebiyatının farklı şubelerinde temayüz etmiş isimler hakkında yazdığı biyografi kitapları bugün bile ana kaynaklar arasında sayılmaktadır. Ali Nihat Tarlan'ın ifadesiyle, Sadeddin Nüzhet, Türk edebiyatının her safhasını tetkik etmiş bir müdekkik olarak karşımızda durmaktadır.

Kaleme aldığı kırk civarında eseriyle Sadeddin Nüzhet Ergun, Osmanlı'nın son dönemi ile Cumhuriyet'in ilk yılları arasında bir kültür köprüsü vazifesi görmüş, Türk edebiyatı tarihinde kırk beş yıllık kısa denebilecek ömründe büyük bir iz bırakmıştır. Ne var ki Beyazıt Devlet Kütüphanesi Müdürlüğünde bulunduğu sırada, 25 Nisan 1946 tarihinde verem hastalığına yenik düşmüş ve cenazesi Üsküdar Karacaahmet Mezarlığı'na defnedilmiştir. Çevresinden gördüğü vefasızlıklardan ötürü meşakkatli bir hayat geçiren Ergun'un cenaze masraflarını, sağlığında da büyük destekçisi olan Hasan Âli Yücel üstlenmiştir.

Öne Çıkan Eserleri:

1. *Türk Musikisi Antolojisi Dini Eserler I-II*: Sadeddin Nüzhet'in üç bölüm olarak tasarladığı ancak iki bölümünü tamamlamayı başarabildiği bu eseri, Türk dini musikisi araştırmaları için önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Eserde başlangıcından 20. yüzyıla gelinceye değin Türk dini musikisinin geçirdiği evreler teferruatlıca ele alınmış; bu alandaki bestekâr ve icracılar hakkında biyografik malumat verilmiş; ulaşılabilen dini musiki güfteleri kayıt altına alınmıştır. Antolojinin başlangıçtan 18. yüzyıla kadarki zaman dilimini kapsayan ilk cildi 1942 yılında, 19 ve 20. yüzyılı kapsayan ikinci cildi 1943 yılında Rıza Koşkun Matbaası'nda basılmıştır.
2. *Bektaşî Şairleri ve Nefesleri (19. Asra Kadar)*: Müellifin 1930 yılında neşrettiği ve neşrederken içerisindeki eksiklikleri ileriki yıllarda telafi edeceğini söylediği *Bektaşî Şairleri* eserinin genişletilmiş ve zenginleştirilmiş baskısıdır. Ergun'un hocası Fuat Köprülü'nün de övgüyle bahsettiği bu eseri, 1944 yılında İstanbul Maarif Kitaphanesi tarafından neşredilmiştir. Eser, edebiyat tarihi olduğu kadar Bektaşîlik tarihi çalışmaları için de öneme sahiptir.
3. *Türk Şairleri*: Türk edebiyatında şüara tezkireleri geleneğinin izlerinin görüldüğü eser Sadeddin Nüzhet'in erken ölümü nedeniyle yarım kalmıştır. Alfabetik olarak hazırlanan ve "F" maddesine kadar getirilen eser, 1432 sayfa ve 4 ciltten oluşmaktadır. Binin üzerinde şairin biyografisini muhtevi *Türk Şairleri*, bu hâliyle Bozkurt Matbaası'nda basılmıştır.

Diğer Eserleri:

4. *İlm-i Tasavvuf*, İstanbul 1341 (M. 1922).
5. *Konya Vilayeti Halkiyat ve Harsiyatı*, Konya 1926.
6. *Halk Şairleri (Birinci Kitap)*, İstanbul 1926.
7. *Halk Şairleri Karacaoğlan (İkinci Kitap)*, Konya 1927.
8. *Halk Şairleri Gevherî (Üçüncü Kitap)*, İstanbul 1928.
9. *Asır Saz Şairlerinden Pir Sultan Abdal*, İstanbul 1929.
10. *Bektaşî Şairleri*, İstanbul 1930.
11. *Tanzimat'a Kadar Muhtasar Türk Edebiyatı Tarihi ve Numuneleri*, İstanbul 1931.
12. *Mevlânâ*, İstanbul 1932.
13. *Şeyh Galib*, İstanbul 1932.
14. *İstanbul'da Medfun Meşahire Ait Mezar Kitabeleri*, İstanbul 1932.
15. *XIX. Asır Saz Şairlerinden Beşiktaşlı Gedâî*, İstanbul 1933.
16. *XIX. Asır Saz Şairlerinden Hengâmî*, İstanbul 1933.
17. *XIX. Asır Saz Şairlerinden Silleli Sürûrî*, İstanbul.
18. *XVII. Asır Saz Şairlerinden Kâtibî*, İstanbul 1933.
19. *XVII. Asır Saz Şairlerinden Kuloğlu*, İstanbul.
20. *Namık Kemal Hayatı ve Şiirleri*, İstanbul 1933.
21. *Neşâtî Hayatı ve Eserleri*, İstanbul 1933.
22. *Rami Paşa Hayatı ve Eserleri*, İstanbul 1933.
23. *Sabûhî Hayatı ve Eserleri*, İstanbul 1933.
24. *Şeyhülislam Bahâyî Hayatı ve Eserleri*, İstanbul 1933.
25. *Asır Saz Şairlerinden Âşık*, İstanbul.
26. *Samih Rifat Hayatı ve Eserleri*, İstanbul 1934.

27. *Cenap Şahabettin*, İstanbul.
28. *Fehîm*, İstanbul 1934.
29. *Bâkî Hayatı ve Şiirleri*, İstanbul 1935.
30. *Edebiyat ve Edebiyat Tarihi Özü*, İstanbul 1935.
31. *Şeyh Galip Hayatı ve Eserleri*, İstanbul 1935.
32. *Âşık Ömer Hayatı ve Şiirleri*, İstanbul 1936.
33. *Aka Gündüz Hayatı ve Eserleri*, İstanbul 1937.
34. *Ali Canip Hayatı ve Eserleri*, İstanbul 1937.
35. *Ali Nihad Hayatı ve Eserleri*, 1937.
36. *Halk Edebiyatı Antolojisi*, İstanbul 1938.
37. *Namık Kemal'in Şiirleri*, İstanbul 1941.
38. *Hatâyî Divanı Şah İsmail Safevî Edebi Hayatı ve Nefesleri*, İstanbul 1946.

Ömer GÖK

KAYNAKÇA

- AKGÜN, G. Nilgün, **Sadettin Nüzhet Ergun'un Halk Edebiyatı Araştırmaları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2008.
- AKSOY, Abdullah, **Sadeddin Nüzhet Ergun'un Hayatı, Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Karabük 2020.
- ERGUN, Sadeddin Nüzhet, **Bektaşî Şairleri ve Nefesleri**, İstanbul Maarif Kitaphanesi, İstanbul 1944.
- ERGUN, Sadeddin Nüzhet, **Bektaşî Şairleri ve Nefesleri**, Haz.: A. Âsûde Sosyal Doğan, Çolpan Kitap, Ankara 2017.
- ERGUN, Sadeddin Nüzhet, **Türk Musikisi Antolojisi**, Haz.: Yasin Beyaz, Vadi Yayınları, İstanbul 2017.
- ERGUN, Sadeddin Nüzhet, **Edebiyat ve Edebiyat Tarihi Özü**, Haz.: Mehmet Can Doğan, Çolpan Kitap, Ankara 2018.
- ERGUN, Sadeddin Nüzhet, **Pir Sultan Abdal**, Haz.: Mehmet Can Doğan, Çolpan Kitap, Ankara 2020.
- BEKTAŞ, Ekrem, "Sadettin Nüzhet Ergun", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, 11. Cilt, İstanbul 1995, s. 299-301.
- İNAL, İbnülemin Mahmud Kemal, **Son Asır Türk Şâirleri (Kemâlû's-Şuarâ Cilt IV)**, Haz.: İbrahim Baştuğ, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2002.
- KOÇU, Reşad Ekrem, "Hüseyin Sâdeddin Nüzhet Ergun", **İstanbul Ansiklopedisi**, 9. Cilt, İstanbul 1968, s. 5178-5179.
- KURDAKUL, Şükran, **Şairler ve Yazarlar Sözlüğü**, Ataç Kitabevi, İstanbul 1971.
- NECATİGİL, Behçet, **Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü**, Varlık Yayınları, İstanbul 1995.
- Osmânzâde Hüseyin Vassâf, **Sefine-i Evliyâ 1**, Haz.: Mehmet Akkuş ve Ali Yılmaz, Kitabevi, İstanbul 2015.
- SOYSAL DOĞAN, A. Âsûde, "Üsküdar'da Mütevazı Bir Cevher: Sadeddin Nüzhet Ergun", **Üsküdar Sempozyumu II, İstanbul, 12-13 Mart 2004, Bildiriler**, Cilt II, Üsküdar Araştırmaları Merkezi Yayınları, İstanbul 2005, s. 613-617.

ŞEHİSUVAROĞLU, Bedi N. ve Muzaffer Gökman, **Öğretmen - Edebiyat Tarihçisi - Yazar ve Kütüphaneci Sadettin Nüzhet Ergun (1901-1946)**, İstanbul Şehir Kütüphanesi Kurma ve Yaşatma Derneği Yayınları, İstanbul 1976.

TARLAN, Ali Nihat, "Sadettin Nüzhet İçin", **Öğretmen - Edebiyat Tarihçisi - Yazar ve Kütüphaneci Sadettin Nüzhet Ergun (1901-1946)**, İstanbul Şehir Kütüphanesi Kurma ve Yaşatma Derneği Yayınları, İstanbul 1976.

TAŞKESENLİOĞLU, Lokman, "Sadettin Nüzhet'in Gazelleri ve Diğer Şiirleri", **Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi**, S. 20, 2018, s. 307-332.

27/07/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/sadettin-nuzhet-ergun-1901-1946/?pdf=4636> adresinden erişilmiştir